

ÜKSIK NUMBER 10 SENTI ILMUB 12 NUMBRIT AASTAS

RAHVUSLIKU KESKERAKONNA TEATAJA

NR. 2 (6)

TALLINNAS, 1933

II AASTAKAIK

Rahvahääletusele tulevad

Põhiseaduse muutmise eelnõud.

Kui 1932. aasta augusti kuul peetud rahvahääletamisel Põhiseaduse muutmise-eelnõu m u r d o s a l i s e enamusega tagasi lükati, siis võis see küll näidata, et rahvale esitatud kava ei olnud küllalt küps, eriti rahvahulkade vähese ettevalmistamise poolest. Teiselt poolt kinnitas aga rahvahääletamise tulemus, et meie maksva Põhiseaduse taga ei seis küllaldast rahvaenamust. Seepärast ei lõpetanud läinudaastane rahvahääletus mitte Põhiseaduse parandamise püüdu, aga nõudis selle jätkamisel endiste vigade vältimist.

Ses mõttes nõudis „Rahvusliku Keskerakonna Teataja“ juba 1932. aasta oktoobrikuul, et uue Põhiseaduse muutmise kava üles võtmisel peaksid kõik Põhiseadust muuta tahtjad ühiselt oma eelnõu välja töötama. Ühtlasi nõudis Rahvuslik Keskerakond, et eelnõu välja töötamine sünniks täie tõsidusega ja ilma asjata kiirustamiseta. Nende eeldustega ütlesid leppida võivat nii Põllumeeste Kogud kui ka Vabadussõjalaste Keskliidu Keskjuhatus.

Vaevalt oli aga kuu möödunud ja K. Einbundi valitsuse lahkumise järgi tekkinud kriis rahva meeoleu pinguli tõmmanud, kui seda silmapilgu meeoleu kasutades neli

Vabadussõjalaste Keskliidu Keskjuhatus liiget esitasid 10. nov. 1932. Riigikogule ühe Põhiseaduse muutmise eelnõu rahvaalgatuse korras rahvahääletamisele viimiseks, nõnda m u r d e s lubaduse: ühist asja mitte killustada.

Võiks arvata, et Keskjuhatus oma kava selletõttu nii ruttu esitas, et tema kava otse pakatavalt valmis oli... Kava ligemalt vaadeldes näeb aga, et see kaugeltki nõnda ei ole! Kõnelemata kava sisulisest vastuvõtmatusesest,

mida käsitab teine artikkel käesolevas RKT numbris, ei olnud kava vormiliselt korralikult valmistatud. Kohtu-siseministeriumi kodifikatsiooni osakond leidis Keskjuhatus kavas tervelt 13 jämedat eksitust ja viga!

See on mõistetav, sest teame, et kava mitte ülekupsuse tõttu ei esitatud, vaid erilise kiirusega kokku vorbiti, kusjuures kasutati ohtralt Riigikogu eelmise kava mustendeid, mida Keskjuhatus ole lahkeks tutvumiseks annud rkl. H. Kukke. Nende mustenditega ei oskanud aga Keskjuhatus harrad nähtavasti küllalt otsustarbekohaselt ümber käia; ei olnud ju nende seas ühtki eriteadlast riigiõiguse alal. Ainuke asjatundja, kellele nad oma töö tutvumiseks saatsid (riigikohtunik P. Kann), saatis eelnõu tagasi suure küsimusmärgiga lehe ääre peal.

Arvestades Keskjuhatus eelnõu ülekiirustatud poolikusega tundub riiklikult seisukohalt seda lubamatum, et nad kava esitasid rahvaalgatuse korras rahvahääletusele viimiseks. On ju selles korras võimatu teha pisemaidki parandusi eelnõu juures: kui ka ilmse veaga rahvahääletusele pandud eelnõu seal vastu võetakse, siis

T. Kalbus

Rahvahääletused tulevad Põhiseaduse muutmise eelnõud.

J. Tõnisson

Riigikogu eelnõu Põhiseaduse muutmiseks.

„Vabadussõjalaste“ eelnõu

rahvavabaduse aheldajana

J. Soontak

R. K. riikliku mõtteviisi kandjana

A. Tammann

Isikute valimine

R. K. Teateid.

Riigikogu eelnõu Põhiseaduse muutmiseks.

Kuigi riigikogu põhiseaduse komisjon oli möödunud aastal rahvahääletusel olnud põhiseaduse muutmise kava alusel katsunud koostada uues eelnõus võimalikult kõiki esitatud algatusi rühmade vastastikuse kokkuleppe alusel, siiski olid jäänud esitatud kavas lahtiseks mitmed küsimused. Avalik arvamine võttis arvustava seisukoha. Oli karta, et põhiseaduse muutmise eelnõu sarnasel kujul ei võida rahva enamuse poolehoidu. Sellepärast Rahvuslik keskerakond rõhutas vajadust, anda eelnõu uuesti põhiseaduse komisjoni, kus pidi võimalikult lähendatama kõik lahtised küsimused, et siis eelnõule jääks vähe vastuvaidlust.

See algatus leidis riigikogus rõhva enamuse toetuse. Eelnõu läks põhiseaduse komisjoni tagasi, kus asuti uuesti lahtiste küsimuste arutamisele.

Varsti jõutigi kõigi lahtiste küsimuste suhtes täielisele kokkuleppele nendel alustel, mida oli toetanud Rahvuslik Keskerakond.

Riigikogu liikmete arv määrati kindlaks. Presidendi valimise kord tehti kindlaks ka teise valimiskäigu puhuks. Kaitseväge juhtimise kohta antavate koralduste kaasallkirja, kontrassignatsiooni, suhtes pandi maksuma üldine kord, mille järgi nõutakse ka neil kordadel peaministri või kaitseministri kaasallkirja. Lõppeks lepiti kokku, et põhiseaduse muutmiseks riigikogu kaudu tuleb nõuda riigikogu $\frac{2}{3}$ enamuse pooltoleku, muudatus-eelnõu vastuvõtmisel järgmise koosseisu poolt tuleb aga nõuda seadusliku koosseisu absoluutse enamuse pooltoleku. Nii võetigi muutmise eelnõu riigikogus lõpuliiklul kuul niid suure enamusega vastu.

Riigikogult vastuvõetud eelnõu põhiseaduse muutmiseks puudutab kolme tähtsamat ala: Riigikogu koosseis ja valimise kord; valitsusevõimu reform presidendi instituudi loomisega ja põhiseaduse muutmise kord.

Riigikogu koosseis ja valimise-kord.

Riigikogu koosseis määratakse kindlaks 100-le liikmele. Kaotatakse riigikogu õigus tõsta liikmete arvu üle 100.

Vähendada riigikogu liikmete arvu alla 100 ei ole peetud soovitatavaks. Parlament ei ole mitte mõni linnavolikogu taoline asutus. Seal peab peale seadusandliku tööks ettevalmistatud isikute leiduma ka neid liikmeid, kes ühenduses seistes rahva laiemate hulkadega ja tundes rahva elunõudeid ja hädasid, oleksid elavaks sidelüliks laiemate rahvahulkade ja riigikogu ning tema poliitiliste rühmituste vahel. Kogumi väikese koosseisu juures langeksid aga just sarnased liikmed ära, sest esijoones valitakse ikkagi rahvaesindusse juhtivaid poliitilisi tegelasi, kes oleksid rohkem kvalifitseeritud seadusandliku tööks. — Teisest küljest nõuab parlamendi seadusandlik töö oma tehnilise korraldusega suurema hulga komisjonide ellukutsumist. Juriidiline ehk üldkomisjon, rahanduse- ja eelarvekomisjon, välis-, riigikaitse-, hariduse-, omavalitsuse, kodukorra komisjon jne. on möödapääsmatud, kui taetakse parlamendis üldse töötada. Suurem osa neist komisjonidest peab kõrvuti ehk paralleelselt töötama, et võita aega. On aga riigikogu liikmete arv liig väike, siis ei jatku kvalifitseeritud tööjõude kõigis komisjonides paralleelselt.

hakkab see selge vigagi meie riigi Põhiseadusena maksuma! Niisuguseid vigu tahavad Vabadussõjalaste Keskjuhatus härrad meie riigi vundamenti üle tosina sisse ehitada — ja kõik seda ainult seks, et Vabadussõjalaste Keskjuhatus võiks omandada õiguse poliitilise parteina ülesastumiseks.

Loomulikult pidid niisugusele tervele riigile kardetavale mängule kõik kainelt mõtlevad ringkonnad valjult vastu astuma. Rahvuslik Keskerakond võttis viibimata seisukoha ja esitas selle Riigikogule oma tuhandete poolehoidjate allkirjadega — paludes, et Riigikogu võtaks oma peale meie Põhiseaduse paranda-

misaktsiooni läbiviimise. Et Riigikogu vast. komisjonil oleks võimalik viibimata tööd alustada, seks lisas Rahvuslik Keskerakond materjalina oma poolt soovitatava Põhiseaduse muutmise kava.

Rahvusliku Keskerakonna Põhiseaduse muutmise eelnõu ei olnud mitte nagu Vabadussõjalaste Keskjuhatus oma meie rahva jõudude killustajaks, vaid ühendajaks. Seda näitab ilmekalt töö Riigikogu Põhiseaduse muutmise komisjonis, kus pea kõigis küsimustes lõpeks ühiselt jõuti sellele seisukohale, mis Rahvuslik Keskerakond oma eelnõus juba varem oli üles seadnud.

Töö Riigikogu põhiseaduse komisjonis ei saanud muidugi areneda erilise kiirusega: olid ju pooldajatega ühiselt arutamas ka vastased, olid ju esitatud ühise töö juures kõik voolud ja kõik vaated. Kuulati ju ära isegi väljaspool Riigikogu olevate ringkondade — Kiriku, Rahvuslaste Klubide ja Vabadussõjalaste Keskliidu esindajad.

Seda kõikide vaadete ja voolude esitatud Põhiseaduse muutmiskava valmistamise juures tuleb eriti kõrgelt hinnata. Kui ka ühise töö juures saavutatud kokkulepetes mitte igaihe soovid ei saanud leida täit rahuldust, siis ometi hoiti ära, et meie tulevane Põhiseadus ei saaks kellelegi

Seejuures tuleb eriti silmas pidada, et riigikogu liikmed kunagi ei saa täiel arvul koos olla. 10—15% puudub haiguse pärast või isiklikkudel põhjustel. Riigikogu liikmed ei ole ju mitte mõned ametnikud, kes saaksid ära elada ainuüksi riigikogu liikme tasust. Peaaegu kõik on seotud oma kutseülesannetega väljaspool riigikogu. Nii on teatava arvu puudumine riigikogu komisjonides möödapääsematu, kuigi liikmete osavõttu katsutakse virgutada töötasu mahaarvamisega puudumise korral.

Peale selle langevad riigikogu tegelikkude tööjõudude hulgast välja valitsuse liikmed, kes enamasti tulevad riigikogu liikmete hulgast.

Nii kõiguks riigikogu koosolekute koosseis 50-liikmelise koosseisu juures harilikult vahest ainult 35 ümber. Enamus, millega otsustatakse seadusandluse ja muid riigielu tähtsamaid küsimusi, oleks ainult 18. Otsustandvad oleksid juba paariliikmelised rühmitused.

Sarnasel korral oleks kerge mõneliikmelist kaalukselt mõjutada väljaspoolt. Parlamendi kindlus läheks kaduma, — kõnelemata veel sellest, et riigielu tähtsamate küsimuste otsustamist vaevalt tahetaks mõneteistkümmeliikmelise enamuse kätte anda.

Neil kaalutlustel ei võidud riigikogu liikmete arvu rohkem piirata.

Pealegi oleks sarnasel korral kindlasti oodata vastuseismist põhiseaduse muutmisele vähemusrahvastelt, kes kardaksid oma esinduse kaotamist riigikogu liikmete arvu vähendamise tagajärjel.

Neil kaalutlustel pooldab Rahvuslik Keskerakond riigikogu liikmete arvu kindlaksmääramist sajale.

Et aga vähendada rahvaesinduse kulusid, mille pärast rahva laiemates hulkades on nõutud riigikogu liikmete arvu vähendamist, siis katsuti seda sihti kätte püüda teisel teel. Selleks otsustati

maksma panna põhimõtte, et riigikogu liikmed saavad tasu ainuüksi istungjärkude kestusel, — igatahes mitte üle kuue kuu aasta jooksul. Sellega on riigikogu liikmete tasu vähendatud üldiselt poole võrra, ilma et vaja oleks selleks alla viia riigikogu liikmete arvu.

Ühtlasi mõjub see põhimõtte kaasa selleks, et riigikogu katsub oma tööd võimalikult ratsionaliseerida, ilma et istungjärke lastaks pikal venida.

Riigikogu valimiste suhtes on arendatud mõtet, et rahvale antakse võimalus valida üksikuid isikuid seniste kandidaatide nimekirjade asemel. Parevalt, põllumeeste kogude-koonduse ringkonnadest, on seks nõutud enamusvalimise põhimõtte maksmapanemist. Teatavasti on aga enamusvalimise ehk majoritäär-valimise süsteem ülekohtusem kõigist valimise-kordest. Sest siin kaotaksid tegelikult oma esinduse täiesti need poliitilised erakonnad, kelle poolehoidjad ei asuks mitte üksikutes valimisringkondades tihedalt koos, vaid oleksid laiali üle terve riigi.

Et isikuvalimist siiski võimaldada, ilma et oleks tehtud majoritaarsüsteemiga ülekohut üksikutele parteidele, otsustati riigikogu valimistel alal hoida proportsionaliteedi põhimõtte, kuid nõnda, et kodanikul oleks võimalus valida isikuid.

See tohiks rahuldada kõiki ringkondi.

Valitsusvõimu reformi presidendiga.

Põhiseaduse muutmise eelnõu tähtsamaks osaks on valitsusvõimu iseseisvamaks muutmine vabariigi presidendiga võimu loomisega.

Vabariigi president on valitav rahva poolt. Presidendi volituste kestus on 5 aastat.

Vabariigi presidendiga kohale võivad kandideerida kodanikud, kes vähemalt nelikümmend aastat vanad on ja üles seatakse 5.000 hääleõigusliku kodaniku poolt. Vabariigi presidendiga valimine sünnib

täitsa vastuvõtmatuks ja ning seega ei tekitaks püsivaid lahkelsid.

Paraku ei jõutud ühistele lepetele mitte iseenesest. Põhiseaduse komisjonis peeti ägedat võitlust iga seisukoha pärast ja mõnikord paistis, et üksikutes asjades ei saagi kunagi kokkuleppele. Kui komisjon 11. jaan. 1933 Riigikogule esitas oma kava esimest korda, siis oli rida tähtsaid küsimusi jäetud lahtiseks.

Et Riigikogu rahvale ei esitanud niisugust poliitikat, see on täiel määral Rahvusliku Keskerakonna teene. Nimmelt Rahvusliku Keskerakonna esindaja ettepanekul katkestas

Riigikogu kava arutamise ja andis eelnõu tagasi põhiseaduse komisjoni.

Teatavasti sel puhul eriti kogumeeste ajakirjandus hakkas hurjutama, nagu tahaks Rahvuslik Keskerakond Põhiseaduse muutmise asja „maha matta“...

See oli muidugi põhjalik eksitus. Rahvuslik Keskerakond ei nõudnud Põhiseaduse kava komisjoni andmist mitte selleks, et muutmise asjale kahju teha, vaid selleks, et Põhiseaduse kavale lõplikku kaju anda. Tõepoolest tehtigi RK nõudel teiskordsel arutamisel põh. komisjonis kogu Põhiseaduse muutmise eelnõu juures otsustavad muu-

datused, mis talle annavad kindla sisulise paremuse võrreldes nii eelmisel rahvahääletusel olnud, kui ka Keskjuhutuse eelnõuga. Presidendi valimisviisi juures on kindlustatud rahvakandidaatide esitamisevõimalus, presidendiga võimupiirid on tõmmatud otstarbekohaselt, presidendiga võimu kurjasti kasutamine on ära hoitud, Põhiseaduse rikkumine on nüüd tehtud karistatavaks jne.

Nii on loodud eelnõu, mis tõesti võib ja peab olema vankumatuks juhiseks meie riigivõimudele, — juhiseks, mille abil on võimalik Eesti Vabariiki viia vastu paremale tulevikule.

Tõnis Kalbus.

üldise, otsekohese, ühetaolise, salajase hääletamise teel. Kui ükski kandidaatidest ei saa absoluutset häälteenamust, siis tulevad hiljemalt kahe kuu jooksul teised valimised, kus kandidaadid niisama üles seatakse 5.000 hääleõigusliku kodaniku poolt. Seega on võimalik uute kandidaatide ülesseadmine teisel valimiskäigul, nagu seda avaliku arvamise poolt on tungivalt soovitatud. Ühtlasi on kandidaatide ülesseadmine väljaspool poliitilisi erakondi kergemaks tehtud sel teel, et kandidaatide ülesseadmisel nõutakse endise 10.000 kodaniku asemel 5.000 kodaniku soovitusi.

Vabariigi presidendi võimkonna ulatus.

Riigikogu eelnõuga luuakse tugev valitsusvõim.

Rahvaesindajana on kõrgema valitsusvõimu kandjaks vabariigi president, kellele kindlustatakse tarvilik kõlbline mõjuvõim selle poolest, et tema otse rahvalt valitavana on kogu rahva usalduse-osaliseks. Ühtlasi on aga temale kindlustatud tarvilik võimuküllus kõrgema valitsusvõimu käsitamisel ja valitsus-tegevuse juhtimisel.

Vabariigi presidendi võimkonda kuulub kõigepealt vabariigi valitsuse ametisse kutsumine ja ametist vabastamine. Niisama on tema päralt riigiametnikkude, kohtunikkude ja kaitseväelaste nimetamine, niipalju kui see eriseadustega ei ole antud teiste võimkonda.

See annab vabariigi presidendile avara võimaluse mõjutada vabariigi valitsuse tegevust ja riigivõimu teostamist.

Teisest küljest on vabariigi presidendil õigus riiklikel kalutlusil laiali saata riigikogu ja määrata uusi valimisi.

Sellega antakse vabariigi presidendile kindlustada vabariigi valitsuse seisukorda ja pakkuda valitsusele mõjusat toetust vastolude korral rahvaesindusega. Ühtlasi luuakse seega võimalus vastolude puhul vabariigi valitsuse ja riigikogu vahel tõsistes riigielu küsimustes pöörduda rahva poole, kes siis uutel valimistel oma häältega otsustaks, missugune seisukoht peab riigielu juhtimisel olema mõõduandev.

Sel teel suurendatakse rahvaesinduse ja eriti poliitiliste erakondade vastutust rahva ees. Erakondade mõju asemel suurendatakse rahva-valitsuse osa.

Vabariigi presidendile antakse teisest küljest õigus määrata riigikogu tööle istungjärkude kestes vahel aega kuni kahe nädalani. See aitaks äreva meeleolu puhul rahustada meeli, ette valmistada tasakaalukat töö-meeleolu ja tasandada vahekordi rahvaesinduse ning valitsuse vahel, ilma et vaja oleks laiali saata rahvaesindust.

Rahvaesinduse seadusandliku tegevuse mõjutamiseks on vabariigi presidendil tähtis õigus seaduste väljakuulutamiseks. Seejuures võib president

seadused riigikogule tagasi anda uuesti otsustamiseks. Alles kui riigikogu sama seaduse uute valimiste järele ka uues koosseisus vastu võtab senisel kujul, on vabariigi president kohustatud seadust välja kuulutama.

Eriiselt võimsaks abinõuks riigielu korraldamisel ja isegi seadusandliku võimu käsitamisel on vabariigi presidendil dekreedioigus, millega tema võib maksvaid seadusi ära muuta ja uusi maksma panna.

Et aga ära hoida võimukülluse ära kasutamist isikliku heaksarvamise järgi vabariigi presidendi poolt, on ette nähtud kord, et vabariigi presidendi dekreedid võib tühistada riigikogu, kellele nad maksmapaneku järele esitatakse.

Ühtlasi on vabariigi presidendi võimuliialduste ärahoidmise seisukohalt tähtis, et presidendi dekreedioigus ei ulata mitte rahvaalgatamise, rahvahääletamise, riigikogu valimise, presidendi valimise korra, riigikogu kodukorra seaduse ega riigi kulude ja tulude eelarve kohta. Niisama ei saa vabariigi presidendi dekreedioigusega muuta presidendi, peaministri ega ministrite vastutusele-võtmise korda.

Vabariigi presidendi võimkonda kuulub eraldi: vabariigi sise- ja välispoliitika juhtimine; riigi välise puutumatus ja sisemise julgeoleku ning seaduste täitmise üle valvamine; riigi esindus; valve seaduslikkuse üle riigivõimu teostamisel; välislepingute sõlmimine; sõja kuulutamine ja rahu tegemine riigikogu kinnitamisel, niisama kaitse-seisukorra väljakuulutamine riigikogu heakskiitmisel; armuandmise õigus kooskõlas seadustega.

Vabariigi president on kaitsejõudude kõrgem juht. Tema määrab vajadust mööda kaitseväge ülemjuhataja. Niisama on temal õigus anda määrusi ja teha korraldusi kaitseväge juhtimise kohta. Siin vajavad aga tema määrused ja korraldused kaitseministri ehk peaministri kaasallkirja üldises korras.

Vabariigi presidendi võimu tasakaalustus.

Kuigi vabariigi president kogu rahva usaldus-osalisena käsitab kõrgemat riigivõimu, siiski on kooskõlas demokraatliku põhimõttega ette nähtud, et president teostab valitsusvõimu vabariigi valitsuse kaudu ja selle vastutusel, kuna see temaga koostalitseb.

Vabariigi valitsusele on põhiseaduses kindlustatud vastav võimkond. Tema ülesandeks on eeltööd vabariigi presidendi võimkonda kuuluvate küsimuste lahendamiseks; riigi eelarve koostamine ja esitamine presidendi nõusolekul ning valitsemisealasse puutuvate küsimuste lahendamine.

Vabariigi valitsus vajab riigikogu usaldust. Kui riigikogu avaldab valitsusele umbusaldust, siis on vabariigi valitsus sunnitud lahkuma, kui mitte vabariigi president ei otsusta laiali saata riigikogu ja määrata uued valimised.

Kuna vabariigi presidendi aktid, määrused ja dekreedid, — välja arvatud vabariigi valitsuse ametisse kutsumine ja ametist vabastamine — vajavad vastava ministri ehk peaministri kaasallkirja, millega nemad võtavad vastutuse nende aktide eest enda peale, siis on sellega ette tõmmatud tarvilised piirid presidendi omavõimu avaldustele, ühtlasi aga rahvaesindusele antud võimalus teostada kontrolli valitsusvõimu tegutsemise seaduslikkuse üle.

Valitsusvõimu tegutsemise seaduslikkuse tagamiseks on ka põhimõte, et vabariigi presidenti võib vastutusele võtta põhiseaduse süüalise rikkumise eest. Et vastutuselevõtmist võib põhjustada alles põhiseaduse süüaline rikkumine, see annab teiselt poolt kindlustuse, et vabariigi presidenti ei saa mitte asjata pealekäämistega ja süüdistustega tülitada.

Rahvaesinduse isesisvus.

Valitsusvõimu aitab tasakaalus hoida riigikogu seadusandlik võim ja kontrolli võimalus valitsusvõimu teostamine seaduslikkuse üle, nagu see on ette nähtud põhiseaduse uuenduses.

Vabadussõjalaste poolt esitatud põhiseaduse muutmise kavas on vabariigi presidendile ette nähtud õigus laiale saata riigikogu, nii et uued valimised ei tarvitse enne tulla, kui kuue kuu jooksul. Nii oleks vabariigi presidendil võimalus riigikogu iga kuue kuu tagant ikka jälle laiale saates tegelikult valitseda ilma parlamendita ja ilma selle kontrollita valitsemise seaduslikkuse üle. Sarnast ainuvalitsemise võimalust soodustab peale selle veel tähendatud kavas ettenähtud kord, et riigikogu saab kokku kutsuma üksi vabariigi president ja pool riigikogu seaduslikust koosseisust. Riigikogul endal ei ole võimalust oma juhatuse kutsel kokku astuda.

Riigikogult rahvahääletamisele esitatud põhiseaduse muutmise eelnõus on aga alal hoitud demokraatlikkuse põhimõte ka selle poolest, et vabariigi president ei saa valitseda ilma rahvaesinduse kontrollita.

Kõigepealt on rahvahääletamisele minevas eelnõus ette nähtud, et riigikogu astub kokku korralisteks istungjärgudeks iga aasta jaanuarikuu kolmandal esmaspäeval ja oktoobrikuu esimesel esmaspäeval. Erakoralisteks istungjärgudeks, kui asjaolud seda nõuavad, võib riigikogu kokku kutsuda riigikogu juhatuse. Riigikogu kokku kutsuma on kohustatud riigikogu juhatuse, kui seda nõuab vabariigi president või $\frac{1}{4}$ riigikogu seaduslikust koosseisust.

Vabariigi presidendil on õigus riiklike kaalutusil laiali saata riigikogu enne 4 aasta möödumist, kuid sel juhul peavad tulema uued riigikogu valimised hiljemalt kolme kuu jooksul.

Riigikogu määrab enesele ise kodukorra, mis küll ei või muuta seadusi, mida aga teisest küljest ei saa kaa vabariigi president seisma panna ega muuta oma dekreetidega.

Riigikogul on õigus kujundada ankeet- ehk uurimis komisjone riigielu tähtsamate küsimuste selgitamiseks jne., mis aitab süvendada rahvaesinduse õigust valitsemistegevuse seaduslikkuse üle valvamiseks.

Tähtsaks vahendiks rahvaesinduse käes valitsemistegevuse seaduslikkuse üle valvamisel on ühtlasi veel riigikogu eelarveõigus.

Ilma riigikogu poolt kinnitatava riigi kulude ja tulude eelarveta ei saa vabariigi president valitsusega rahvale peale panna koormatusi ega ka kulutada riigi raha.

Vabadussõjalaste eelnõus on sellegi poolest sügavastolu riigikogu eelnõuga. Sest vabadussõjalaste keskliidu eelnõu järgi võib vabariigi president, valitsedes ilma rahvaesinduseta, kasutada oma dekreedide õigust isegi riigi eelarve muutmise ja maksmapanemise suhtes. See aga käib risti vastu demokraatia kodumaal Suur-Britannias väljaarenenud põhimõttele, et valitsusvõim ei tohi kulutada rahva raha ega koormata kodanikke maksudega vastu rahva tahtmist.

Pealegi maksab riigielus tegelikult tähtis põhilause, et on tähtis, kelle käes on kukkur.

Põhiseaduse muutmise kord.

Üldiselt on rõhutatud, et senine põhiseaduse muutmise kord on liiga raskepärane. Nõutakse kõigi hääleõiguslike kodanikkude enamust. Et üldisele nõudmisele vastu tulla, on nüüd riigikogu oma eelnõus ette näinud, et põhiseaduse muutmise on võimalik rahvaalgatamise ehk riigikogu algatamise korras ja sellele järgneva rahvahääletamise teel, kui ka riigikogu poolt põhiseaduses endas ettenähtud korras. Selle järgi loetakse põhiseaduse muutmise eelnõu vastuvõetuks, kui riigikogu võtab põhiseaduse muutmise eelnõu vastu oma seadusliku koosseisu $\frac{2}{3}$ -lise enamusega ja uute valimiste järele teine riigikogu võtab vastu sellesama eelnõu oma seadusliku koosseisu enamusega.

Teisest küljest seab riigikogu eelnõu üles nõudmise, et põhiseaduse eeskirju, mis käsitlevad kodanikkude vabadusi ja rahva kui riigivõimu kõrgema teostaja õigusi, võib muuta ainult rahvahääletamise teel.

Nii on põhiseaduse muutmise tunduvalt muutunud kergemaks, kuid ometi on alal hoitud põhimõte, et põhiseadust mitte ei saa asetada ühele järjele hariliklike seadustega, vaid tema muutmise peab kindlustatud olema suuremate tagatistega, eriti veel kodanikkude põhiõiguste ja rahva suveräniteedi alalhoidmise mõttes.

Põhiseaduse muutmise eelnõu rahuldab kõiki nõudeid.

Kokkuvõttes võib öelda, et põhiseaduse muutmise eelnõu, nagu see on riigikogu poolt esitatud rahvahääletamisele, tohiks rahuldada kõiki õigustatud nõudeid.

Riigikogu põhiseaduse komisjonis on katsutud arvestada kõigi ringkondade ja poliitiliste organisat-

„Vabadussõjalaste“ eelnõu rahvavabaduse aheldamiseks.

Meie iseseisvuse ja vabaduse viieteistkümnendal aastal esitasid ise ennast „vabadussõjalaste“ nimetavad mehed rahvahääletuse tekitamiseks Eesti vabariigi põhiseaduse muutmise eelnõu, mille sihiks on aheldada meie rahvavabadust!..

Vaevalt küll oleks leidunud meie rahva hulgast mitukümmend tuhat allakirjutajat sellele kavale, kui mitte kodanikke ei oleks eksitanud kurjasti kasutatud kõlav nimi. Pealkirja pärast mõnigi pidas ülearuseks ligemalt tutvuda kava sisuga. Nüüd ligineb aga otsustamine, ja iga teadlik kodanik peaks endale aru andma — millised on selle „vabadussõjalaste“ eelnõu eesmärgid ja millise korra looks ta meil maksvusele pääseses?

Kava algatajad on ise püüdnud oma peasihte avalikkusele võimalikult varjata. Oma kihutustöö on nad pöörnud asjade — nagu korruptsioon — vastu, mida ei saa kuidagi põhiseadusega parandada, vaid ainult pisiseaduste ja targa valitsemisega. Kuidas on lugu nende „vabadussõjalaste“ põhiseadusliku lemmiknumbri — isikute

valimisega —, seda käsitleb teisel August Tammann.

Edasi on teinud need „vabadussõjalased“ oma kavale erilise „paremuse“ paragrahvist 75, millega arvavad viibimata kaotada maavalitsused. Sealjuures on aga võimalik seda teha ka põhiseadust muutmata, ja arvatavasti kaotatakse Riigikogu poolt maavalitsused juba enne põhiseaduse rahvahääletamist. Maavalimiste kaotamine on aga ainult seetõttu võimalik, et eriti Rahv. Keskerakonna tegelaste eestvõttel on valminud põhjalikud kavad, kuidas praegu maavalitsustel lasuvaid ülesandeid jaotada ja korraldada. Lärmirikad „vabadussõjalased“ puhuvad aga ilma igasuguste kavadeta tühja tuult...

Need ja niisugused pisiasjad on kavas ja kihutustöös muidugi ainult jälgede segamiseks. „Vabadussõjalaste“ kava tuum on hoopis miskis muus: meie üle tahetakse panna valitsema isevalitseja ja hävitada kõik korraldused, kes võiksid teda taltsutada.

„Vabadussõjalaste riigivanem“ valitakse küll rahva poolt ametis-

se, kord valituna aga on tema piiramata isevalitseja. Tema mitte ainult ei juhi valitsusvõimu, vaid on ühtlasi ka võimas seadusi tegema. Dekreetidena ta võib kuulutada välja igat seaduseelnõu peale rahvahääletuse- ja valimiseaduse (§ 60—12). Ta võib ise koostada isegi riigi eelarvet, kuigi tema käes on ka tegelikult riigi laegas. Nii on „vabadussõjalaste riigivanem“ täiesti peremees kogu riigis: mitte ainult omas, vaid ka iga üksiku kodaniku majas. Oma äranägemise järgi ta võib maksustada ja kohustada igahüht oma heaksarvamisest sõltuvateks otstarveteks...

Et niisuguste ainuvalitsusnämete vastu mitte riigikogu ei saaks üles astuda, on tehtud riigikogu võimalikult nõrgaks. „Vabadussõjalaste“ kava vähendab riigikoguliikmete arvu 50-le mitte selleks, et saavutada kokkuhoidu, — sest seda võiks saada ka teisel teel, nagu näitab riigikogu poolt välja töötatud eelnõu. „Vabadussõjalaste“ eesmärgiks on Riigikogu liikmete arvu vähendamisega hoopis kätte saada — et riigikogu oleks rohkem ärarippuv valitsejast: vä-

sioonide algatusi ja soove kooskõlas demokraatliku vabariikluse põhimõtetega. On katsutud luua tugev valitsusvõim eesotsas võimuküllase presidendiga koos vabariigi valitsusega. Nendele on antud täielik võimalus tegutseda riigielu nõuete kohaselt, ilma et valitsusvõim oleks seniselt takistatud või piiratud rahvaesinduse ülivõimu läbi.

Teisest küljest on alal hoitud ka Eesti demokraatliku vabariigi põhimõttelikud alused, nõnda et tugeva valitsusvõimuga kõrvuti rahvaesindus teostab seadusandlikku võimu, ühtlasi aga valvab valitsusvõimu tegevuse seaduslikkuse üle.

Nii peaks riigikogu poolt rahvahääletamisele pandav eelnõu põhiseaduse muutmiseks leidma kind-

lat poolehoidu kõigilt teadlikkudelt kodanikkudelt, kes soovivad, et Eesti riigielu areneks edukalt ja vabalt uuendatud demokraatliku põhiseaduse alusel tugeva valitsusvõimu juhtimisel.

Kaugemale minna valitsusvõimu laiendamisel ja vabariigi presidendi võimukülluse tõstmisel tähendaks juba sihilikku kõrvalekaldumist demokraatluse ja vabariikluse alustelt üksikisiku ainuvõimu teedele. Sinna kaasa minna tahaks aga vaevalt keegi vabast Eesti kodanikkudest, kes lugu peavad iseendast, oma õigustest ja rahvavabaduse paleusest, mille poole meie oleme püüdnud võõra võimu päevil raskest välisest survest hoolimata inimpõlvede kestel!

Jaan Tõnisson.

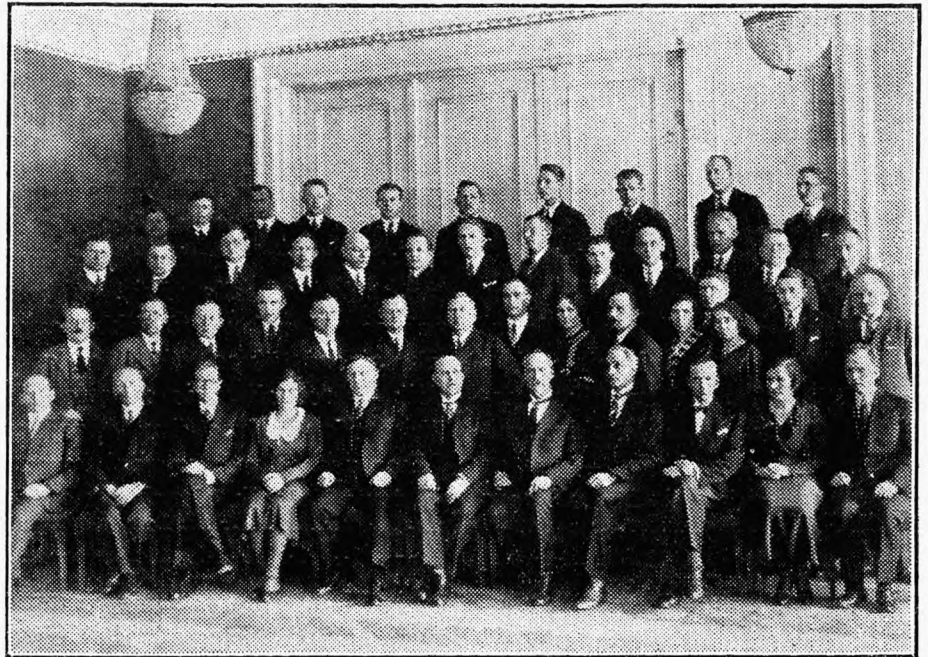
hem päid paindub kergemini..

Kui aga riigikogu siiski püüaks ennast sirgu ajada, siis on „vabadussõjalased“ oma kavast annud palju võimalusi, millega valitseja saab sulgeda riigikogu suu. § 60 jätab „vabadussõjalaste riigivanemale“ võimaluse muuta isegi riigikogu koduskorda, lihtsalt valitsusele **umbusalduse hääletamine ära keelata!** Kui seegi ei aita, siis igatahes valitsejal on valitsejal kasutada eriti mõjusad viisid riigikogu laiali saatmiseks.

Nimelt võib „vabadussõjalaste riigivanem“ § 39. põhjal igal ajal endale mitte meeldiva riigikogu laiali saata ja määrata uued valimised alles kuue kuu pärast. See pool aastat on võimsale valitsejale muidugi selle tarvis, et ta vahepeal võiks valimisi oma kasuks „ette valmistada“. Et niisugust väärnähet ära hoida, seks on ka kõige tagurliisemates põhiseadustes uute valimiste kuulutamiseks võimalikult lühike nene tähtpäev — ainult nii võib rahvas tõesti otsustada presidendi ja parlamendi vahelises tüliisjas. „Vabadussõjalaste“ eelnõu püüdeks on aga just ära hoida, **et rahvas mitte ei saaks otsustada**, vaid et valitseja otsustaks.

Velgi vägevam relv on aga „vabadussõjalaste riigivanemal“ § 41 ja 42. Nimelt võib valitseja neid paragrahve kasutades küll riigikogu koju saata, aga üldse mitte uusi valimisi välja kuulutada. Vormilikult on küll riigikogu olemas, tegelikult ta ei saa aga piuksatadagi, tehtagu ise valitseja poolt nii palju ülekohtu ja kurja, kui ta ise soovib.

Siin õngi „vabadussõjalaste“ vabadusevastase põhiseaduse pea-

R. K. Harjuma konverents

Tallinnas 19. veebruaril 1933. Konverentsi kirjeldus lk. 30.

punkt — tahetakse kindlustada valitsejale piiramatud tegutsemisvõimalused. Piiramatud isikliku võimutsemise nähted, **vägi-vald ja omavoli** võivad olla „vabadussõjalaste“ põhiseadusega vanikumatuks seaduseks...

Üks punkt siiski näib esimesel pilgul lubavat mingit seaduslikku kaitset valitseja vägivalla vastu: nimelt võimaldab § 67 riigivanemat „vastutusele võtta üksnes riigikogu sellekohase otsuse põhjal“. See seadusliku kaitse võimalus „vabadussõjalaste“ eelnõu järgi on aga ainult näililik. Esmalt on riigikogu ju tehtud nii võimetuks, et ta ainuvõimsat valitsejat ei saakski vastutusele võtta. Kui ta aga seda siiski teeks, siis võib „vabadussõjalaste riigivanem“ pääseda silmusest lihtsal kõrvalteel. Jatkab ju nende põhiseaduse nimetatud paragrahv: „vastutusele võtmise ja asja-arutamise kord määratakse

seadusega“; niisugust lihtseadust võib aga „vabadussõjalaste riigivanem“ § 60. põhjal muuta üheainsa isikliku suletõmbega. Ja ta peaks tõesti olema imeplik pühak, kui ta seda mitte ei teeks...

Kõige õeldu järgi on „vabadussõjalaste põhiseaduse“ sisu selge: panna valitsema **piiramatu monark**, kelle õiglusevastastegi tegude vastu kodanikkudel ei oleks kaitset, Loomulikult ei lahkuks niisuguse isikliku võimuga varustatud isik vabatahtlikult oma troonilt: päris kindlasti võib eeldada, et ta ennast nelja seadusliku ainuvalitsemise aasta jooksul püüaks jääda vaks kindlustada...

Niisuguseid nähteid ettevalmistavad isikud ei saa mitte kanda vabaduse eest võitlejate kõrget nime. Nende rahvavabaduse aheldajate vastu peab tõusma iga eestlane, kellel rinnus vaba kodaniku tunnet!

Rahvuslik Keskerakond

riikliku mõtteviisi kandjana.

Tundub igapähele, et elutingimused on kitsad ja tööd ning sissetulekut raske saada. Ja kaldume ikka rohkem arvama, et meie olud muutuvad aasta-aastalt viletsamaks, ajad raskemaks ja väljavaated tuleviku suhtes vähetootavaks. Sellest üldine järeldus, mida kuuleme rahva keskel — aeg on võrratult muutunud, kui oli seda kümmekond aastat tagasi.

Pühitseme käesoleval aastal vabariigi 15. aastapäeva. See on meie oludes juba juubel, kuid ometi ei paista Vabaduspüha pidulikkus tarvilise mõjuga kõikidele kodanikkudele silma ega suuda haarata kaasa elama inimeste laiemaid hulki. Sest igapäevaseid muresid tuleb ühtesoodu juure ja isiklikkude ning perekondlikkude raskuste kõrvaldamine köidab suurel määral igapähe tähelepanu. Kuid kõigele vaatamata ei saa 15. Iseseisvuse aastapäeval jätta pilku heitmata tagasi ja võrdlemata riigi loomisaega praegusega. Seal selgubki, et muutunud pole mitte ainult olud ega aeg, vaid muutunud on meie rahvas ise, eriti hulkade suhtumine riigisse ja vaated riigile. Siin näeme vastupidist pilti sellele, mis oli 15 aastat tagasi.

Riigi loomispäevil andis jõudu ja hoogu raskuste kandmiseks kindel tahe ning vaimustus oma iseseisva kodu rajamiseks. Rahvas sai teostada oma põlvest põlve kantud igatsuse — olla peremees oma maal ja korraldada ise enese saatust. Ei kaheldud, et omariikluse kasuks ohvreid tuua on kergem, kui teha seda võõraste või-

mumeeste heaks. Nii valitses meil vaimustus oma riigi kandmises. Iseseisvus pidi olema kindlustatud just selle tõttu, et kogu rahvas oli valmis riiklikku organisatsiooni ühisel jõul pidama. Riik — see oli meie ohvrite vili; ühise jõuavalduse ilus tagajärg. Olime veendunud, et riigi tugevus ja tema tulevik oleneb meie töökusest ning püsivusest.

Nii oli esimestel aastatel. Tänapäeval kuuleme aga hoopis midagi muud. Ohvrimeelsete kodanikkude seisukohalt on meil satunud päris vastupidiste tuulte mõjupiirkonda. Rahva laiemad hulgad on asunud vaatekohale, et riiki ei kanna mitte meie ise — nagu on see loomulik ja paratamatu — vaid riik kandku ja aidaku meid. Majandusliku seisukorra raskenemine ei ole meie töökust ega püsivust virgutanud kitsastest oludest väljapääsmiseks, vaid enese abistamise põhimõtte asemele on tekkinud riikliku abistamise nõue. Arvatakse, nagu oleks riik midagi, mis meist asub kusagil väljaspool ja millel ainelistel võimalustel pole lõppu kodanikkudele abi ja soodustuste andmisel.

Kui nüüd võtta arvesse, et mõlemad suured kihihuvilised äärmuserakonnad — sotsialistid ja kogumehed-asunikud — sihikindlalt juhivad rahvast oma kihutus-tööga edasi selles suunas, et nõudmised riigi vastu ainult kasvavad ja eraalgatus ning isiklik püsivus kipuvad hoopis varju jääma, siis saame umbkaudu pildi praegusest mõtteviisist ja olukorrast, millest hinnatakse meie riiklikke päe-

vkaaisimusi ja rahva elu arengut. Peaks sarnane kohusetunde loidus edasi kestma ja omakasupüüdlilik saamahimu kasvama, siis on see tõsiseks halbaennustavaks teguriks meie tulevikule. Siin peab sündima vaadete ümberhindamine ja rahva kasvatamine riikliku mõtlemisviisi sihis. Kellele langeb see oluline ja vastutusrikas ülesanne?

Rahvuslik Keskerakond, oma muude ülesannete kõrval, on võtnud sellegi töö oma hoolde. Siin pole tegemist ainult riiklikult mõtlejate koondamisega, vaid riikliku mõtte enese istutamise ja kihihuviliste kodanikkude hulkadesse. Aega nõuab selle ülesande täitmine, vastuseismist on palju. Kuid seda suurem peaks olema töö enese rõõm ja ei tohiks olla mägede taga aeg, mil hulkade mõtteviis põhjalikult peab muutuma riigi suhtes, kuid mitte enam omakasu sihis, vaid ohvrimeelsuse suunas.

See oleks pind Rahvusliku Keskerakonna hoogsale kasvule ja edule.

Jüri Soontak.

„Vabadussõjalased“ loovad erakonda.

Narva „vabadussõjalaste“ suurem asjamees K. Podratsik, tähendas jutujamisel, et „vabadussõjalased“ esinevad tulevastel Narva linnavalimistel oma nimekirjaga. Ka riigikogu valimistel tahavad nad oma nimekirjaga esineda. Muuseas olgu nimetatud, et Virumaal tõelised Vabadussõja kangelased eesotsas kolonel O. Luiga ja kapten K. Masikuga on Rahvusliku Keskerakonna juhtivad tegelased.

RK laiendatud keskkomitee koosolek

toimus Tallinnas 20. veebruaril 1933. a. Osa võtsid: Jaan Tõnisson, Ado Anderkopp, Rud. Moormann, dr. Jaan Masing, August Kerem, Mihkel Juhkam, Tõnis Kalbus, Hugo Kukke, Marie Reisik, Adam Bachmann, Rein Eliaser, Johan Jaanis, Jaan Lattik, Mihkel Pung, Julie Steinmann, Aleks. Sternfeldt, Theodor Tallmeister, A. Tõllasepp, Ed. Tõnisson (Tallinna osakonna esindaja), Karl Luik ja Oskar Mänd (Tartumaa esindajad), Ev. Vender ja J. Reintam (Harjumaa esindajad), kol. O. Luiga, H. Linsi ja J. Tupits (Virumaa esindajad), Jaan Soo (Valgamaa esindaja), Hans Land (Viljandimaa esindaja), dr. H. Alver (Läänemaa esindaja). Koosolekut juhatas Jaan Tõnisson.

1. Põhiseaduse muutmise kava, mis vastu võetud riigikogu poolt 14. veebr. s. a., otsustati üksmeelselt pooldada ja esitada kevadel kokku astuvale kongressile ettepaneku, et kõik Rahvusliku Keskerakonna liikmed tema poolt hääletaksid.

2. Põhiseaduse muutmise aktsiooni asjus võetakse seisukoht, et Rahvuslik Keskerakond tahab tihedat koostööd arendada kõigi riigikogu kava pooldavate ringkondadega.

3. Rahvahääletuse seaduse muutmist pooldatakse üldiselt, kuna hääletussundus Rahvusliku Keskerakonna seisukohalt ei ole soovitav. Rahvahääletuse seaduse parandamisel ei tohitaks põhiseaduse muutmist teha ei liig kergeks ega liig raskendatuks, kuna esimesel juhul riigikorralduse põhijuhise autoriteet kannataks, teisel puhul aga riikliku elu parandamist soovijad võiksid kergesti kalduda ebaseaduslikele teele. Neil kaalutlustel peeti liig kõrgeks vastava riigikogu komisjoni poolt esialgu määratud normi, misjärgi rahvahääletusel 35% kõigist hääleõiguslikest peab olema eelnõu poolt; otsustati soovitada 30%. (See meie erakonna seisukoht võeti ka riigikogus 21. veebr. lõplikult vastu.)

4. Vabadussõjalaste liikumise suhtes võeti järgmine seisukoht: „Rahvuslik Keskerakond on algusest saadik hääsoovlikult kaasa tundnud ja kaasa aidanud vabadussõjalaste koondumisele rahvusliikude ja isamaalikkude tähistele all. Läänud suvest saadik on aga Vabadussõjalaste Keskliit asunud teele, mis läheb teravalt lahku Vabadussõjalaste liikumise esialgsetest ideelistest lähtekohadest. Eriti äratab võõrastust, et „vabadussõjalaste“ nime all Keskliit on asunud koondama igasuguseid elemente, kellel ei ole midagi ühist eest iseseisvusvõitlusega. Samuti on vabadussõjalaste Keskliidu poolt omapääd astunud sammud Põhiseaduse muutmiseks teinud lausa kahju asjale, mis huvitab eluliselt tervet eesti rahvast. Mitte ainult vabadussõjalaste kihutustöös tarvitata mustamine kõigi meie seniste iseseisvusaegsete tegelaste ja saavutiste suhtes, vaid ka Vabadussõjalaste Liidu Keskjuhatus eelnõu sisuliselt vastuvõtmatu püüde meie rahvariiklust asendada ühe isiku võimutsemisega, on meie poliitilise elu tervendamise asemel sellele hoopis tekitanud takisutsi. Vabadussõjalaste Keskliidu tegevus on viimasel ajal ilmselt suunatud püüdele — saada mingiks ainuõigustatuseks poliitiliseks erakonnaks, milleks omale teed valmistatakse vastutustundeta ja osalt koguni meie riikluse aluseid õõnestava kihutustööga.

„Neil põhjustel otsustas Rahvusliku Keskerakonna laiend. keskkomitee omal koosolekul 20. veebr. 1933. aastal, et nüüdsest peale kõik Rahvusliku Keskerakonna liikmed ja mõtteosalised loobuvad vabadussõjalaste poliitiliste liitude liikmeks olemisest ja astuvad kindlalt vastu nende sihilikule kihutustööle. Ühtlasi tahab Rahvuslik Keskerakond, kõige jõuga kaasa aidata, et vabadussõjalaste ideeline liikumine saaks tulevikus jälle areneda poliitiliselt erapooletuna jõuna meie rahvariikliku mõtte edasiarendamiseks ja kindlustamiseks.“ (See seisukoht on ringkirjaliselt tehtud teatavaks kõigile RK osakondadele.)

6. Otsustati korraldada RK Maa-konna-konverentsid järgnevatel tähtpäevadel:

Harjumaa — konverents on peetud 19. veebr.

Virumaa — konverents pidada 26. veebr.

Petserimaa — 5. märtsil.

Järvamaa — 12. märtsil.

Tartumaa — 19. märtsil.

Pärnumaa — 26. märtsil.

Läänemaa — 2. aprillil.

Võrumaa — 2. aprillil.

Viljandimaa — 9. aprillil.

Valgamaa — 9. aprillil.

Ülemaaline kongress peetakse 23. aprillil.

Kõigist maakonnakonverentsidest võtavad osa vastavast maakonnast valitud RK Riigikogu Rühma liikmed ja 2 Keskkomitee liiget.

Arvestades majanduslike põhjustega otsustatakse ülemaalist kongressi pidada ühe päevase kestvusega.

7. Domose maja ostmise asjus riigi poolt leiti, et see samm ei ole otstarbekohane ja on tervel maal äratanud võõrastust. Maja ümberehituse ka miljoneid mattes ei saaks temast siiski häid ruume riigiasutustele.

8. Alkoholi uue müügikorralduse kava suhtes, nagu see esitati läinud nädalal maksudevalitsuse poolt, võeti täiesti eitav seisukoht. Kui alkoholi müügikorraldust parandatakse, siis peaks see sündima ainult otstarbega — teha tõkkeid salapiiritusele.

9. Kirikumaa de tasude asjus võeti pooldav seisukoht ja soovitati Riigikogu rühmal eelnõu toetada.

10. Ühemeelselt pooldati põllumajanduse eravõlgade ümberkorraldust, kuna see vajalik terve rahvamajanduse huvides ja ka võlausaldajatele ei ole ebaõiglane. Ainult peaks ümberkorraldamisel õiglaselt ja otstarbekohaselt toimetama ja eriti hoidutama võtetest, mis pikapeale mõjuvad kahjustavalt. Nisuguseks võtteks oleks, kui põllunduslikele laenudele alul võlaprotsent üldse ära jäetaks, arvestades ainuüksi kustutuse ja asjaajamise kulu, kuna aastate peale tehtud skaalas aga lubatakse hiljem seda protsenti tõsta koguni 8%. Siin on selge, et ka tulevikus nisugust protsendimäär kunagi kätte ei saada. Seepärast peaks protsendimäär kogu aeg olema paras ja mõõdukas.

11. Tööta-olu korraldamiseks soovitati kõik anda tööraamatute seadusele, mis abil saaks eraldada tööstusregistririte hulgast hooajatoõlisi. Ühtlasi soovitati hädaabitõid korraldada kava-kindlalt, ilma demagoogiliste kõrvalsihtideta. Sellest seisukohast ei saada leppida praeguse teedeministri meelevalduslike korraldustega.

12. Maa-omavalitsuste kaotamine senisel kujul tunnustatakse ühemeelselt tarvilikuks, uue korralduse loomine aga kiireks. Vastav eelnõu peaks Riigikogu poolt vastu võetama veel käesoleva istungjärgu jooksul.

Isikuvalimine

Põhiseaduse muutmise eelnõudes.

Nii Riigikogu poolt hiljuti lõplikult vastuvõetud ja nüüd rahvahääletusele minev põhiseaduse muutmise eelnõu kui ka n. n. vabadussõjalaste eelnõu, millele soovitusallkirjade kogumine nüüd lõppenud, tahavad tuua kaasa muudatusi ka meie valimiseaduses. Ja muudatusi nimelt selles mõttes, et vabastada valijat ainult erakondlike nimekirjade valimisest ja võimaldada neile valikut teha ka isikute vahel, keda soovitakse Riigikogusse seadusandlikule tööle saata.

Vabadussõjalased oma häälekandjas ja oma kõnekoosolekuil püüavad küll seletada, et nende eelnõu valimiseadusesse puutuvad osas olevat kaugemaleminevat: ta nägevat ette kindlasti isikute valimist, kuna Riigikogu eelnõu olevat väljendatud nõnda, et võimaldavat ka praeguse korra juure edasiäämist.

Niisugune seletus on lausa ebatõde, et öelda mitte rohkem. Kõrvuti seades nii Riigikogu kui vabadussõjalaste eelnõu võib iga kodanik näha, et valimiseadusesse puutuv osa mõlemas eelnõus käib sõnasõnalt ühte, toonitades, et valimised on üldised, ühetaolised, otsekohesed ja salajased ja et neid toimetatakse „proportsionaalse põhimõtte alusel, kuid nõnda, et valijal oleks võimalus valida isikuid“. Ka kõige osavam silmamoanutaja ei suudaks viimase lause suhtes näidata lahkuminekut Riigikogu ja vabadussõjalaste eelnõu vahel. Järelikult oleks siis ka lausa mõttetud seletada püüda, et üks eelnõu kõnesolevas küsimuses oleks kaugemaleminevat, kui teine.

Praeguse silmapilgu asjalik ülesanne seisab seega ainult selles, et kodanikule selgust pakkuda, millises ulatuses põhiseaduse muutmise eelnõu, mille poolt teda hääletama kutsutakse, enesega valimiseaduse küsimuses kaasa saab tuua.

Kuna nii üks kui teine eelnõu toonitavad proportsionaalsuse põhimõtte alalejätmist, siis on muidugi selge, et ei ühe ega teise eelnõu järgi ei saa maksa panna seadust, mis näeks ette Riigikogu liikmete valimist ühe mehe valimisringkondades, ei Inglise ega ka Prantsuse süsteemi järgi. Inglismaal pääseb ühe mehe valimisringkonnas ülesseatud kandidaatest parlamenti teatavasti see, kes on saanud kõige rohkem hääli, ilma et see häälte arv tarvitseks tähendada enamust äraantud häältest. Näiteks, kui valimisringkonnas vanameelsete kandidaat on saanud 25.000 häält, vabameelsete kandidaat 24.000 häält ja tööliserakonna kandidaat 25.000 häält, siis loetakse tööliserakonna kandidaat valituks sellest hoolimata, et ta on saanud ainult pisut üle kolmandiku kõigist äraantud häältest. Prantsusmaa valimisviisi lahkuminek Inglismaa omast seisab selles, et Prantsuse va-

limiseaduse järgi kõnesoleavil juhul vanameelsete ja tööliserakondade kandidaatide vahel oleks tulnud toimetada järelevalimine, et näha, kelle pool on kogu valimisringkonna hääletava valijaskonna enamuse.

Võrreldes mõlemaid süsteeme, näeme, et Inglismaa valimisviis sobib õiglasena ainult sinna, kus valimistel esineb ainult kaks erakonda, sest üksi niisugusel puhul võib esimene hääletamine kohe pilti pakkuda valijaskonna enamuse soovidest: kes kahest kandidaadist enamuse saanud, selle taga on siis loomulikult ka valijaskonna enamuse. Ja tõepoolest kujuneski Inglise valimissüsteem sel ajal, kui Inglismaal oli ainult kaks erakonda — vanameelset ja vabameelset. Niipea, kui poliitilisele võitlusväljale astus aga veel kolmas erakond, töölispartei, osutus seesugune valimisviis ebaõiglaseks, absoluutse enamuse saavutamise valimistel moonduks relatiivse enamuse saavutamiseks ja nii ei ole kuidagi visi kindlustatud, et Inglise parlament koosneks just rahva enamuse poolt valitud liikmeist. Seisukord, millega Inglise kindla tasakaalus küll suudab leppida ning oma parlamenti sellest hoolimata parlamendiks pidada ja sellena tunnustada, kuid millega meie hääleõiguslik rahvas vaevalt tahaks leppida.

Prantsuse süsteem sellepärast õieti kujutabki enesest Inglise ühe-mehe valimispiirkonna põhimõtte kohandamist rohkemale erakondade arvule, valimisvõitlust lõppude-lõpuks kahe kõige rohkem hääli saanud kandidaadi ümber koondades ja valijaskonnale otsustada andes: kumb neist kahest? Ka Eestis, kus praegu valitseb teatavasti kolme erakonna süsteem, millest allapoolse minekut vaevalt on loota, oleks võinud kujutada isikuvalimise põhimõtte teostamist ühe-mehe valimisringkondades ainult Prantsuse süsteemi alusel. Kuna sel puhul aga raske oleks Riigikogusse pääsemine mõnede meie vähemusrahvuste esindajail, keda otstarbekohatu ja ebaõiglane oleks kõrvale tõrjuda riiklikust tööst, ja see valimisviis meie rahva erakondlikud vahed veelgi teravamaks arendaks, kui nad on, siis põhiseaduse muutmise eelnõud, mis taotlevad õigusepärast just erakondade reshiimi pehendamist riiklikus elus ja võimude paremat tasakaalustamist presidendi-ameti sisseseadmise näol, talitasid kahtlemata õieti, kui nad puht-isikutevalimise põhimõtte teostamise ühe-mehe valimisringkondades kõrvale jätsid ja selle asemel omaks võtsid proportsionaalsete valimiste kooskõlastamise isikute valimise võimalusega.

Proportsionaalsete valimiste teostamine nõnda, et valijal oleks võimalus valida isikuid, on teostatav ainult n. n. liikuvate kandidaatide nimekirjade abil. Minimaalsel määral on meil kandidaatidenimekirjade liikuvus teostatud ju juba prae-

R. K. T E A T E I D.

Rahvusliku Keskerakonna märk.

Rahvusliku Keskerakonna Keskkomitee on kinnitanud erakonna märgiks kolmest ühendatud rõngast välja kasvava tammelehe. Märgi kavandi valmistas kunstnik P. Luttein.

Sümboolselt tähendavad üksteise sisse haaravad lülid ühendust, tammeleht aga jõudu. Seega oleks Rahvusliku Keskerakonna märgi mõte: „Ühendus teeb tugevaks.“ „Ühenduses on jõud“.

Erakonna värviks on Keskkomitee tunnistanud sinise, kui meie rahvusliku värvi.

Erakonna märgiga võivad erakonna organid, eriti osakonnad ehtida oma pitsateid, trükitöid jne.

Ülalkujutatud märk on valmistatud oksideeritud hõbedast liikmemärgina rinnas kandmiseks. Märgi kõrgus on normaalsuuruses 2 sentimeetrit.

Liikmemärki võib kanda iga Rahvusliku Keskerakonna liige. Märke võib saada RK Keskbüroost Tallinnas, Raekojaplats 9. Märgi hind on 50 senti (märk on valmistatud hõbedast). Üksiktellimistel palutakse lisada saaterahaks veel 10 senti, hulktellimistel iga märgi pealt 2 senti.

Oleks soovitav kui kõik osakonnad telliksid kõigile oma liikmetele märgid. Meie tahame uhkusega kanda ka välist tunnistust, et kuulume rahvuslikku võitlusrindesse.

Tallinnast.

Rahvusliku Keskerakonna Tallinna Osakond on jatkanud tegevust läinud kuudel endise järjekindlusega. Liikmete arv on näidanud jõudsat kasvu, kuigi veel ei ole ette võetud mingeid erilisi samme liikmeskonna suurendamiseks, vaid ümberpöörduvalt, on sisseastujaid hoolsalt kontrollitud. Eriti intensiivselt on töötanud Tallinna Osakonna sektsioonid. Kuna sektsioonide korraldus veel mõnele liikmele ei ole küllalt tuttav, olgu siinkohal öeldud mõni selgitussõna.

RK iga osakonna juures on võimalik komitee nõusolekul ellu kutsuda sektsioone, mis jagunevad nelja rühma: 1) noorte, 2) naiste, 3) kultuurpoliitilised ja 4) majanduspoliitilised sektsioonid. Kuna naiste sektsiooni saavad kuuluda ainult erakonna naisliikmed ja noorte koondisse ainult erakonna liikmed alla

30 eluaastat, on võimalik teistesse sektsioonidesse vabalt igal erakonnaliikmel astuda. Sektsiooni liikmeks astumiseks on tarvilik vastav teade anda erakonna büroole, kes seda edasi teatab vastava sektsiooni juhatusele. Sektsiooni liige saab kutseid sektsiooni koosolekuteks. Majanduslikke kohustusi toovad sektsioonid liikmele ainult minimaalselt kaasa. Sektsiooni liikmeks olemine ei riiva teisi erakonnaliikme õigusi; võib kuuluda ka mitmesse sektsiooni. Sektsioonide tööalustena on Keskkomitee poolt välja töötatud sektsioonide normaal-kodukord. Tallinna Osakonna sektsioonidel on igaühel juba olemas oma kodukorrad.

Tallinna Osakonna Majanduspoliitilise Sektsiooni esimeheks on tööstur-kaupmees Aleksander Tõnisson, abiesimeheks tööstur Edgar Sulg, sekretäriks kaupmees A. Miller, laekuriiks tööstur Karl Vellner. Komitee liikmeks on peale eelmises numbris nimetatute härra M. Kabal. Sektsioon on pidanud seni ühe üldkoosoleku ja rida komitee koosolekuid (komitee on 16 liiget). On vastu võetud kodukord ja arutatud läbi rida seaduseelnõusid. Majanduspoliitilise Sektsiooni seisukohad on leidnud suurel määral arvestamist. Nii on ka n.-n. kriisimaks muudetud palju väljakannatavamaks just RK Majanduspol. Sekts. ettepanekute põhjal (võlakohustuste ja tulumaksu arvestamine). Eriliselt on Majanduspol. Sekts. tegutsenud tööta-olu probleemi kallal: on põhjalikult läbi kaalutud ja parandatud tööraamatute (tööpasside) seadus ning tunnustatud pärast põhjalikku uurimist tööhõltsude seadus tegelikule elule mittekohaseks. Veel on läbi aru-

gugi: ühte nime alla kriipsutades võib valija selle nime oma valimisedelil nimekirja etteotsa tõsta. Kuid kuna põhiseaduse muutmise eelnõud nüüd toonitavad isikuvalimise põhimõtet veel kindlamalt, siis sel puhul, kui rahva enamus ühte või teist muutmise eelnõu pooldab, tuleb isikuvalimise põhimõtet meie valimisseaduses kahtlemata laiendada. Mil viisil seda soovitakse teha, on muidugi se küsimus. Kuid soovitavaks tuleb pidada igatahes aga küll seda, et põhiseaduse muutmise hääletamisele asudes rahval peajoonetes teada oleks ka valimisseaduse muutmise kavatsuse ulatus. iSis ei saaks arusaamatusi tekkida sellest küljest, nagu oleks valimisseadusesse puutuva põhiseaduse-osa taha peidetud praeguse valimisseaduse alalejätmise mõte.

Liikuvate nimekirjade tarvitamisest on praegusel ajal pealegi juba proovitud kogemusi. Üks neist on juba aastakümneid tarvitusel olnud Soomes. Seal võib valija kõigepealt kindlaks määrata kandidaatide järjekorra oma valimisedelil. Kolme kandidaati, näiteks J. Tõnissoni, A. Anderkoppi ja J. Lat-

tikut, võib üks valija valida siinantud järjekorras, teine vastupidises ja kolmas nõnda, et esikohal oleks A. Anderkopp. Valija, kellele ei meeldi mõne neist kolmest, võib selle oma valimisedelilt, mille ta niisugusel puhul kirjutab ise, hoopis välja jätta ja võtta tema asemele kandidaadi hoopis teisest erakonnast, näiteks K. Pätsi põllumeestekogude valimisedelilt; ehk ta võib ühe või kõik kandidaadid võtta ka hoopis väljaspool erakondi, järjekorras, mida ta ise kõige kohasemaks peab. Teine liikuva nimekirja süsteem on kasutamist leidnud Iiris. Seal esitatakse valijaile kõik kandidaadid, vahet tegemata, millisesse erakonda või gruppi nad kuuluvad, ja valija ülesanne on ainult ära märkida, missuguseid nendest ja millises järjekorras ta soovib parlamenti saata.

Umber niisuguses suunas näeb Riigikogu poolt rahvahääletusele pandav põhiseaduse muutmise eelnõu ette meie valimisseaduse muutmise küsimuse. Ja mitte karvaväärtki kaugemale ei lähe selles küsimuses ka vabadussõjalaste eelnõu.

A. Tammann.

tatud põllumajandusliikude eravõlgade ümberkorraldamise seadus; seda seaduseelnõu on põhimõttelikult täiesti pooldatud, on aga tehtud rida parandusi otsustarbekohasuse seisukohalt.

Tallinna Osak. Kultuurpoliitilise Sektsiooni juhatajaks valiti dr. H. Rütman, juhutase liikmeteks dir. A. Veidermann, dir. L. Raudkepp, dir. A. Scheme ja vann. adv. A. Susi. Viimane on ühtlasi KPS esindajana Tall. Osak. komitee liikmeks. Sektsiooni komitee on 23 liikmeline: Vann. adv. E. Anderson, koolinõun. Ch. Brüller, dir. N. Nurmiste, dir. L. Raudkepp, dr. Harry Rütman, õp. Th. Tallmeister, dir. Aleks. Veidermann, dir. Aleks. Scheme, Tall. Tehn. dir. Viktor Päss, arhivar Rudolf Kenkman, õp. Reinhold Uhlke, dir. Albert Borkvelli, linnanõun. J. Kana, õp. V. Viilup, dir. August Kuks, Toimet. Jaan Tomp, õp. M. Kahu, dr. Hans Leesment, õp. A. Raudsepp, õp. Otto Tannebaum, dir. Voldemar Päts, vann. adv. Arnold Susi.

Sektsiooni üldkoosolekul esines ülevaatliku ettekandega kultuurpoliitilistest päevaküsimustest dir. A. Veiderman. Komitee on kaalunud dir. A. Borkvelli poolt ettekantud õpetajate uut palgaseadust.

Intensiivset tegevust on arendanud ka Naisseksioon, kuna Noorte Koondis on olnud rohkem ametis oma kodukorra väljatöötamisega ja suurte repordite kursuste (referendid Jaan Tõnisson, Aleks. Veiler, A. Vellner, Ed. Laaman, Leo Sepp, Hanno Kompus jne.) ettevalmistamisega. Naisseksiooni tegevusest olgu eriti rõhutatud rohke osavõtuga poliitilise õpperingi korraldamine.

RK Tallinna Osakonna üldtegevõttest mainitagu ennekõike suurejoonelist avalikku kontsert-koosolekut pühapäeval, 29. jaan., kell 10 hommikul kinoteater „Gloria-Palace'is“, millest osavõtt oli erilisel elav. Enam kui 1000 inimest mahutav saal oli puupüsti täis, aga mitusada inimest pidi tagasi minema ruumi puudusel.

Koosolekul esines Riigikogu esimees Jaan Tõnisson kõnega meie poliitilise elu tervendamise üle. Haridus-sotsiaalminister Hugo Kukke käsitas tööpuuduse lahendamist sotsiaalpoliitilise päevaküsimusena. Kõnede vaheaegadel esinesid elavat kiitust teenides lauluettekannetega proua Agnes Krull (sopran) ja härra Heino Uuli (tenor). P. M. S. Edu 25-liikmeline puhkpillide-orkester mängis Roman Väljaku juhatusel.

Omavahelisi kõnekoosolekuid on seni korraldatud kolm uuel aastal Seltskondlikus Majas. Esimene, 19. jaan., oli pühendatud Kodaniku päevamuredele (ref. A. Veiler), 2. veebr. kõnelesid vann. adv. M. Pung ja dir. Leo Sepp teemil „Kas vabamajandus või ühiskondlik kontroll?“ Jatkates mõlemat nimetatud ainetel läbirääkimisi 16. veebruaril, võeti koosoleku poolt vastu järgmine Majanduspoliitilise Sektsiooni poolt esitatud resolutsioon:

„Rahvusliku Keskerakonna Tallinna Osakonna üldkoosolek, ära kuulates referaadid vabamajanduse ja ühiskondliku kontrolli küsimuse kohta, leiab, et meie majanduspoliitika peaks endale seadma sihiks eraalgatusele avaramate tegevusvõimaluste loomise. Riiklik vahelesegamine peab ainult hoidma, et see eraalgatus ei muutuks üldsusele kahjulikuks ning et teiste riikide majanduspoliitilised sammud ei halvaks meie majanduselu võistlusvõimet. Ses mõttes soovib osakonna üldkoosolek meie poliitilisele juhtkonnale majanduspoliitiliste sammude astumisel hoida tihedat kontakti laialdaste eramajandusliikude ringkondadega. Riiklikud plaanimajanduslikud sammud, kui need üldhuvides on tarvilikud, ei tohiks sattuda vastu meie eramajanduse õigustatud huvidega, vaid peaksid neid üldhuvide seisukohalt õiglaselt ja otstarbekohaselt edendama ja täiendama.“

Tartumaalt.

Maakonna organiseerimistööd on Tartumaal jätkatud endise hooga. Lisaks varem loodud osakondadele on juure loodud osakonnad Puhjas, Saarel, Laiusel, Kiidjärves, Ulilas, Kaagveres, Elvas, Voldis, Kambjas, Kudinal, Kongutas, Krüüdneris, Rannal, Kastrevõobstes, Varal, Võnnus, Valgutal, Rõngus, Rasinal, Meeksis, Puurmannis ja Sootagal. Eelnimetatud osakondade ümber on kogunud rohkel arvul liikmeid. Osakondade juhatused koosnevad põllumeestest ja mõjukamatest tegelastest. Ainult usaldusmeeste arv tõuseb üle 600.

Osakondade omavaheline tegevus on muutunud väga elavaks. Kõikides suuremates keskkohades on peetud omavahelisi koosolekuid päevaküsimuste käsitamiseks. Kokku on sääraseid nõupidamise koosolekuid peetud 69.

Lisaks varem loodud sektsioonidele pandi alus noorte ja naiste sektsioonidele Elvas.

Tartu osakond jätkas omavaheliste koosolekute pidamist, millest elavalt osa võeti. Osakond korraldas liikmeskonna suurendamise aktsiooni, mis rahuldavalt täitus. Nüüd on Tartu üks suuremaid RK osakondi üldse. Liikmeskonna suurendamise aktsiooni kõrval on asutud liikmeskonna aktiviteedi tõstmisele.

Naisseksioon pani aluse oma laulukoorile ja näitegrupile.

Noorte sektsioon korraldab rahvusliikude noorte talipäeva Elvas, mille tegeliku läbiviimise oma peale on võtnud Elva noorte sektsioon. Talipäeva kavas on avalik kontsertaktus ja ühine suusatamine. Talipäeva avamisele on palutud minister Hugo Kukke.

Suuremaid koosolekuid korraldatakse 4. märtsil Ulilas, 5. märtsil Vaimastveres ja 12. märtsil Kudinal.

Tartu vabastamispäeva mälestamiseks korraldati klubiaktus, mil-

lest võttis osa rohkel arvul liikmeid. Kõneles major Soodla, linnapea K. Luik, päevakohase A. Raagi luuletise kandis ette E. Looga ja poliitilise fõljetooniga esines kirjanik J. Jaik. Eeskava kaunistasid meeskoori laulud.

Keskerakonna põllumeeste read tihe- nevad.

Tartumaa osakondade organiseerimisel on märgata põllumeeste poolehoidu kasvu Keskerakonnale. Paljud Keskerakonna end. poolehoidjad, kes vahepeal on hääletanud teistele erakondadele, on jälle tagasi tulnud Keskerakonna rida-desse. Samuti on tulnud juure uusi poolehoidjaid, kes senisest lubamispoliitika-st on pettunud.

Ühel koosolekul ütles endine kogude mees järgmist: „Rahvaerakond ütles juba aastaid tagasi, et rukkimonopol on riiklikult kahjulik ja teravilja kaitset tuleb korraldada teisiti. Siis ütlesid aga teised erakonnad, et rahvaerakond on põllumeeste vastane. Ma uskusin neid ja läksin kogudesse...“

„Nüüd on saanud tööks rahvaerakonna seisukoht. Nüüd lähen Keskerakonnaga kaasa ja ei usu enam suuresulisi lubajaid.“

RK Elva noorte sektsiooni asutamisest.

Elva asutati 15. jaan. s. a. RK noorte sektsioon, millisest koosolekust võttis osa 15 noort. Nüüd mil moodunud on asutamisekoosolekust paar nädalat, on koondunud nimetatud sektsiooni juure 35 noort, see annab küllalt tunustust Elvas valitnsevast rahvuslikust vaimust, koostöötajatest, enese arendamisest poliitilises küsimusis.

26. jaan. pidas sektsioon oma järjekorralist koosolekut, kust võttis osa ka RK Lõuna-Eesti peasekretär B. Ingel. Nimetatud koosolekul otsustati Elvas pidada 4. veebr. s. a. esimene klubi õhtu, millest koosviibimisest on lubanud osa võtma tulla ka mõned RK riigikogu liikmed.

Sektsiooni töökavas oleks korraldada omavahelisi vaidlusõhtuid poliitilistes ja üldkultuurilistes küsimusis.

sis.

Kuna Elva on tuntud suvituskohaks, kuhu koguneb suur hulk suvitajaid, sellega arvatavasti suureneb ka sektsiooni tegevus üle maa kokkuvalguva rahvuslikult mõtleivate noorte tõttu. Neid asjaolusid arvesse võttes, on ühiselt otsustatud eeloleval suvel ära pidada RK noorte suvipäeva.

Rahvusliku Keskerakonna Rõngu osak. tegevusest.

Rahvusliku Keskerakonna Rõngu osakonna esimene korraline peakoosolek peeti juba 6. märtsil 1932. a. Rõngu vallamaja saalis. Seal valitud ja praegugi tegutses juhatus on järgmine: esimees põllumees Maks Jänes, abiesimees prov. Mihkel Samski, laekur käsitöölaine Alfred Edasi, abilaekur asunik Artur Hendrikson, sekretär põllumees Aug. Treial ja abi Aug. Ritson.

R. K. Rõngu osakonna juhatus

koos erakonna juhi Jaan Tõnissoniga 12. veebr. 1933.

Rõngu RK osakond on seega üks esimestest maal asutatud RK osakondadest, töötades juba enne V riigikogu valimisi. Vaadeldes endiste erirühmituste aastase koostöötamise tagajärgi, ilmneb et ühinemine oli tõesti tarvilik edukama töö mõttes.

RK Rõngu osak. tegevus on arenenud õige soodsas suunas, vaatamata sellele, et kohapeal töötab õige aktiivselt kogude-koonduse osak., püüdes vähendada igasuguste võtetega RK Rõngu osak. liikmeskonda. Vaatamata kõigile neile „ebaheatsale“ püüetele, on osakonna juhatus energiliselt tegevusel, omale liikmeid juure toonud, eeskätt nende kodanikkude hulgast, kellele on tähtis Eesti rahvariigi olemasolu — vaba mehe ja naise õigused. Rahva poolehoid on kasvanud erakonnale tunduvalt.

On peetud oma liikmeskonna hulgas selgituskoosolekuid peale valimisi, milistel on kõnelenud erakonna juhtivaid tegelasi, nii Keskkomitee esimees Jaan Tõnisson j. t.

Ent ei ole piirdunud RK Rõngu tegelaste tegevus ainult poliitilise selgitustööga ja kihihuviliste erakondade poolt õhutatud vaenu vähendamisega kohapeal. Ka seltskonna elu tervendamiseks on osakond elavalt kaasa aidanud, nõudes igasugu poliitiliste tuulte kõrvaldamist seltskonna tegevusest, nõudes õiglast ja erapooletut esinemist. Nii on nihutatud tahaplaanile igasugu saamahimulised ja oma taskuhuvilised tegelased kogude-koondusest, kes juba olid viinud äärmiselt katastroofilisse seisukorda Rõngu seltsielu.

RK tegelaste huvides pole kunagi olnud hinnata seisukohti ainult üksiku isiku ega kihi seisukohalt, jättes kõrvalle terviku üldise hüvangu. Ka Rõngu RK tegelased on püüdnud seista alati üldise hüvangu eest kohapeal. Kuigi mainit tegevus pole kerge säärases oludes, nagu seda on Rõngu õhkkond, on siiski võideldud senini — ja suudetakse seda edaspidigigi! Aug. Treial,

RK Rõngu osak. sekretär.

R. K. Elva osakonna Noorte Sektsiooni juhatus.

Võrumaalt.

Võrumaal on uusi osakondi ellu kutsutud: R ä p i n a s, V õ ö p s u s, T o o l a m a a l, V a n a - A n t s l a s ja A n t s l a s. Aktiivsemtd neist on Vööpsus ja Vana-Antslas.

V a n a - A n t s l a osakond kutsuti ellu hiljuti. Eesotsas on noored põllumehed: esimees Karl Kaska, sekretär Peeter Lapp, laekur metsaülem Aleksei Melts, liikmed: Viktor Urbanik ja Rih. Raam. Liikmeid 40.

A v a l i k k e k ö n e k o o s o l e k u i d on Võrumaal korraldatud jaanuari kuu lõpul ja veebruarikuus järgmiselt: 29. jaan. R ä p i n a s ja V õ ö p s u alevikus, kus kõneles hää eduga rkl. R. Eliäser, teemil: majanduspoliitilisi päevaküsimusi. Rahva osavõtt koosolekutest R ä p i n a s 150 inimest. Väheosavõtu põhjustas asjaolu, et R ä p i n a s samal päeval peeti mitmed kohapäälse tähtsusega majandusliste üh. koosolekud. V õ ö p s u alevikus oli selle vastu aga osavõtt väga rohke. Koosolekul esitati ka küsimusi, mis kandsid demagoogilist iseloomu. Sõnavõtjad olid kohapäälised „vabadussõjalased“, kes aga varsti kutsuti korrade.

19. veebruaril olid kõnekoosolekud A n t s l a s ja H a a b s a a r e s. Kõneles rkl. A. Kerem. Rahva osavõtt Haabsaare koosolekust oli elav. Koos olid ümberkaudsed taluperemehed ja ametnikud, kes kuulasid härra Keremi Põhiseaduse muutmise kohta käivat kõnet suure huviga.

A n t s l a s algas koosolek kl. 17. Rahvast oli kogunenud rohkem, kui suutsid mahutada Tulet. Üh. avarad ruumid. Antslas oli koosolek nurjaajamiseks vabadussõjalaste poolt organiseeritud ka opositsioonirühm, kes pidid nurja ajama koosoleku ja naeruvääristama kõneleja. See aga ei õnnestunud, sest rahvas ei lasknud vahelehiüüdeid mõjule, kuigi see kõik hästi ettevalmistatud oli. Korra alalhoiuks mõjus palju kaasa ka Antslas politsei komissari G. Uussaari energiline vahelesegamine,

kui tõsteti kära. Kohapäälsetele vabadussõjalaste juhtidel on võetud juhi-seks: kui meie kõneleme — siis peavad kõik vaikima, kui aga kõnelevad teised — siis on meie kohus kisa teha ja karejuda.

19. veebr. peeti koosolekuid veel K a n e p i s ja K ö l l e s t e s, kus kõneles rkl. J. Lattik teemil: Majanduspoliitilisi päevaküsimusi ja Põhiseadus. Kõned võeti rahvamurru poolt vastu soojalt. Hra Lattik pidas Kanepi kirikus ka jumalateenistuse päeval kella 12—1.

Võru osakond on edukalt töös.

Rahvusliku Keskerakonna Võru Osakond on näidanud viimse talve kestes rohkesti aktiivsust ja teovõimsust, korraldades oma arvukate liikmete hulgas koosolekuid ja referaate. Osakona juurde on moodustatud Kultuur- ja Majanduspoliitilised sektsioonid.

Kultuurpoliitilise sektsiooni juhatusse kuuluvad: esimees Oskar Parlo, sekretär Joh. Sirk, liikmed: Karl Sirk, August Muut ja Ellen Lepp. Kultuurpoliitiline sektsioon on korraldanud mitmeid omavahelisi koosolekuid, kus arutatud praegusi hariduspoliitilisi küsimusi ja saadetud vastavaid märgukirju. Sektsiooni liikmed on suuremalt osalt kooliõpetajad. Liikmeid 30.

Ka majandussektsioon oma lühikese eluea kestes on näidanud erilist aktiivsust. NS poolt toimepandud jõulupuuhõngu 1. algkooli ruumes 5. jaanuaril, leidis laialdast poolehoidu ja sooja osavõttu. Külalisi ja liikmeid peol üle 200 inimese, kes ühisel koosviibimisel olid lõbusad ja hääs meeleolus, mille-tõttu peoõhtu loeti parimaks hooaja peoks. Vabariigi aastapäeva pühitsemine sündis ühisgümnaasiumi ruumides omavahelisel koosviibimisel, mis leidis elavat osavõttu. Peale selle on korraldatud rohkesti koosolekuid ja referaatõhtuid.

Pärnumaalt.

RK Pärnumaa komitee korraldas avalikud kõnekoosolekud 15. jaan. Vana-Karistes ja Abjas, kus kõnelesid rkl. J. Soontak ja hra L. Kangur; 22. jaan. Kilingi-Nõmme alevis ja Voltveti vallas. Osakond asutati K. Nõmmel, kuna teistes eelnimetatud kohtades on osakondade loomine teoksil. 28. jaan. kõneles J. Soontak Selistes, 5. veebr. Kilingi-Nõmmel, 19. veebr. Koongal ja Veel. Osavõtt koosolekutest on olnud igalpool elav.

RK Pärnu osakond korraldas 19. jaan. oma esimese klubiõhtu, kus kõnega esines RK peasekretär Ilmar Tõnisson Põhiseaduse mutumise küsimusest.

Uusi osakonda luuakse iga nädal. On kindel, et maakonnakonverentsiks 26. märtsil Pärnumaal töötab üle veerand-saja osakonna.

RK Võlla-Soomra Osakonna tegevusest.

Rahvusliku Keskerakonna Soomra osakond pidas 6. jaan. oma aasta peakoosolekut, kus kõneles rkl. J. Soontak. Osakond on asutatud 2. okt. 1931. a. Võlla vallas. Esialgul oli asutajaid 14 inimest, nüüd on liikmeid 76. Liikmeskond koosneb väiketalupeidajast ja pöpsidest, samuti tööstlastest. Osakonna tegevuse tulemusena 1932. a. riigikogu valimistel oli RK häälte juurdekasv seal-ses valimisjaoskonnas 183%, võrreldes 1929. a. valimiste tagajärgedega. Mõõndunud suvel korraldas osakond kahe-nädalase näitekursuse ja peo. Osakonna esimeheks on algusest peale Tõnis Pau-gus.

Jüri Triikmann †.

Vana aasta lõpupäevil varises maa-mulda Häädemeestel Jüri Triik-mann. Kadunud oli üle 60 aasta vana. Vabariigi algusest peale kuulus ta endise tööerakonna ja hiljem Rahvusliku Keskerakonna energilisemate kohapeal-sete tegelaste hulka. Peale selle võttis ta kehtvalt osa valla omavalitsuse, koguduse, ühistegevuse ja seltskonna tööst, olles korduvalt vastutavatel kohtadel. Ta oli Häädemeeste alevikus majaomanikuks, käsitööliseks ja asunduskruundi pidajaks.

Kadunut jäi leinama abikaasa mitme täieealise lapsega.

Läänemaalt.

Läänemaal on Rahvusliku Keskerakonna organiseerimistöös alles algamas. Siiski võib viimasel ajal tähele panna küllalt edusamme. On juba kümme-kond osakonda ellu kutsutud ja neid tuleb üha juure.

Jaauarikuus esines Haapsalus avalikul kõnekoosolekul sise-kohtumini-ster A. O. Anderkopp, kelle kõneks gümnaasiumisaal kuulajaid täis kogunes.

Sama soojalt võeti vastu ka R. K. peasekretär Ilmar Tõnisson, kes

kõneles põhiseaduse muutmise küsimusest Haapsalus 12. veebruaril. Kuulajad ei mahtunud gümnaasiumisaali ära, paljud jälgisid kõnet eeskojast. Küll püüdis kegi punane noormees vastu vaielda, kuid kõneleja asjalikud väited sundisid ta varsti vaikima.

12. veebruaril kõneles R. K. peasekretär Ilmar Tõnisson ka Taeblas, Oru as. kohaliku Noorsooseltsi kutsel põhiseaduse muutmistest. Rahvast oli kogunenud üle 50. Läbirääkimistel arutati põhiseaduse küsimus põhjalikult läbi ja pooldati üldiselt Rahvusliku Keskerakonna võitlust kihihuvide ja saamaihaga. Leiti, et koos põhiseaduse vormilise mutumisega on vaja muuta ja tervendada meie riigielu ka sisemiselt. Seda aga mitte „vabadussõjalaste“ viisil, vaid õiglase rahvusliku poliitikaga.

Harjumaalt.

Rahvuslik Keskerakond on Harjumaal võitmas üha suuremat poolehoidu. Arvuka liikmeskonnaga töötavad praegu Harjumaal üle 25 RK. osakonna. Uusi osakondi senistele lisaks on loodud viimastel kuudel: Kloostri, Kolga, Laitse, Riisipere, Kernu, Kabaala, Raiküla, Kehtna, Ingliste, Kuimetsa, Kurna ja Anija valdades. Avalikke ja omavahelisi koosolekuid on Harju maakonnakomitee liikmed rkl. T. Kalbus ja rkl. L. Raudkepp, rkl. M. Pung, rkl. R. Eliaser, RK peasekretär Ilmar Tõnisson ning Harjumaal sekretär J. Illisson pidanud viimastel kuudel kaugel üle 30. Erilist eelvust on loonud erakonna päevad.

Rapla kihelkondlik päev 22. jaan. s. a.

Pidulikul jumalateenistusel jutlustasid Rapla kirikus õp. Raudkepp ja praost Thomson. Avalikul kõnekoosolekul kõnelesid rkl. T. Kalbus ja rkl. L. Raudkepp; vaheaegadel mängis Rapla Tuletõrje puhkpillide orkester. Külmale ilmastikule vaatamata oli osavõtt rahuldav ja see tõusis 130 inimesele.

Keila kihelkondlik päev 5. veebr. s. a.

Pidulikul jumalateenistusel jutlustasid Tallinna Pauluse koguduse õpetaja R. Uhke ja Keila õpetaja A. Kõõgardal. Avaliku kõnekoosoleku avas Keila alevivanem Joh. Tähe, kõnelesid rkl. Mihkel Pung ja rkl. T. Kalbus; avaliku kõnekoosoleku muusikalise osaga tuli hästi toime Keila meeskoor. Omavahelisel koosolekul kõnelesid rkl. Tõnis Kalbus ja RK. Keila osakonna esimees Madis Poovel. Osavõtt oli nii elav, et ruumid ei suutnud soovijaid vastu võtta ja see võis tõusta 500 inimesele.

Nissi kihelkondlik päev 12. veebr.

Nisi kirikus jutlustasid õp. L. Raudkepp Tallinnast ja Nissi kog. õp. Vollman. Avalikul kõnekoosolekul kõnelesid rkl. L. Raudkepp ja RK. pea-

sekretär Ilmar Tõnisson. Koosoleku avasõna ütles ja koosolekut juhatas põlumees Paltser. Avalikule kõnekoosolekule järgneval RK. omavahelisel koosolekul asutati RK. Riisipere osakond. Osavõtt Nissi kohta oli väga elav ja tõusis 150 inimesele. Väikeste ruumide tõttu tuli osa kuulajaid kõnelejate juure lavale paigutada.

RK Harjumaal konverents peeti 19. veebr. s. a.

Tallinnas Seltskondliku Maja ruumes. Saadikuid oli kokku tulnud üle Harjumaal 40 ja sõnaõigusega osavõtjaid 15. Konverentsi juhatuse valiti rkl. T. Kalbus, H. Tuksam ja A. Arrak. Protokollisid J. Kirrepe, Ü. Konni, ja pr. Järvi.

Ülevaate poliitilisest seisukorrast ja erakonna taktikast esitas riigikogu esimees Jaan Tõnisson. Tähtsamatest sammudest põllumajanduse kaitse alal ja abinõudest kriisi vältimiseks kõneles kohtu-sisem. A. Anderkopp ning poliitilise elu tervendamise võimalustest ja põhiseaduse muutmise tarvidusest refereris Tõnis Kalbus. Peale nende esines E. Vender — maakomitee kassa aruande ja eelarve ning keskerakonna Harjumaal sekretär J. Illison — erakonna organiseerimise tähtsus ja tulemused Harjumaal.

Läbirääkimistel rõhutati, et olukorda põllumajanduses ei saa parandada häädamisega, vaid produktsoonikude koon-dimisega. Põllu- ja kodumajandusliku kutsehariduse saamiseks peeti tarvilikuks asutada vastavaid eritüübilisi õppeasutusi suurematesse keskustesse.

Ametnike ja tööliste koondamisele arvati aeg olevat lõppu teha. Kui aga peaks selleks tulema tungiv tarvidus, siis vähendatagu tööaega, kusjuures vähendada tuleks ka töötasu. Hariduslike kulude ja õppeasutuste koondamisel peeti ebaõiglaseks linna eelistamist maa ees. Maakomiteesse valiti 25 liiget, nendest 11 maalt ja 14 Tallinnast ning Nõmmelt. Valituiks on: Tileman — Rapla, Poovel — Keila, Oders — Paldiski, Paltser — Nissi, Põldman — Hageri, Starkopf — Viimsi, Schumann — Kolga, Arrak — Kehtna, Ehrenbusch — Kehra, Tolman — Kose ja Reintam — Kernu. Tallinnast ja Nõmmelt valiti: Kalbus, Raudkepp, Vender, Tamman, Tuksam, Vaga, Mühlbach, Kukulman, Leitdorff ja Herman. Naissektiooni esindajatena valiti proud Kiesel ja Kirrepe ning noorte sektioonist Öun ja Konni.

Konverentsil valitses ajalik töömeelolu ja kõik sõnavõtjad toonitasid ühtlaselt, et Rahvusliku Keskerakonna poolehoidjate arv on kasvamas nii linnas kui maal, mis tingitud erakonna sirgjoonelisest rahvuslikust poliitikast.

Konverents lõppes meeleolurikkalt kell 8 õhtul ühise lauluga „Eestimaa, mu isamaa“.

Virumaalt.

Rahvuslik Keskerakond võidab Virumaal üha enam poolehoidu. Koosolekuks koguneb rahvast hulgani, osakonnad on moodustatud peaaegu kõigis valdades.

Kõnekoosolekuid on peetud peale valdade ka Rakveres (kõneles R. K. peasekretär Ilmar Tõnisson) ja Narvas (kõnelesid rkl. dr. Masing ja R. K. peasekretär Ilmar Tõnisson).

Maarahvas tunneb huvi Rahvusliku Keskerakonna vastu.

Riigikoguliikmel A. Bachmannil oli Alutagusel mitmeid kõnekoosolekuid. 15 jaan. olid kõnekoosolekud N. Jõesuus, Merikülas ja Puhkavas. Kõik koosolekud olid rahvarohked, eriti Puhkova koosolek.

Riigikogu liikmed Joh. Jaanis ja pr. Julie Steinmann on samuti pidanud Virumaal rea kõnekoosolekuid: Lüganusel ja Varjal 5. veebr. ja Toilas ja Konjus 19. veebr. Vaekülas kõnelevad rkl. Jaanis ja Steinmann 5. märtsil. Seni korraldatud koosolekuist on olnud osavõtt väga elav; eriti palju kuulajaid oli Varjal. Huvi on äratanud eriliselt rkl. Julie Steinmanni poolt elavalt esitatud naisküsimused; peaaegu kõikjal asuvad naised hulgani osa võtma Rahvusliku Keskerakonna kohaliku osakonna tegevusest.

R. K. Virumaa konverents

peeti 26. veebruaril s. a. Rakveres Tuletoorje Seltsi ruumides, milleks kohale oli sõitnud kuus riigikoguliiget Tallinnast.

Konverentsi eel oli avalik kõnekoosolek, kus esinesid riigikoguliikmed J. Masing, J. Jaanis ja M. Juhkam, käsitles meie praegust majanduslikku seisukorda, eeskätt ka põllumajandusekaitse küsimusi. Ruumikas saal oli rahvast täis kogunenud, kes kuulasid ettekandeid suure huviga.

Kongressi puhul oli korraldatud Rakveres suured pidulikud jumalateenistused kohalikus kirikus. Hommikul jutlustas rkl. õpet. Jaan Latik, õhtul rkl. õpet. Aleks. Sternfeld. Mõlemal jumalateenistusel oli ruumikas kirik rahvast puupüsti täis.

Avalikule kõnekoosolekule järgnes maakonna konverents, millest võttis osa tervest maakonnast üle 70 esindaja. Töötab ju Virumaal peaaegu igas vallas Rahvusliku Keskerakonna organisatsioon. Konverentsi juhatajaks valiti senine maakonnakomitee esimees E. Rosenberg ja adv. J. Kuusk. Konverentsil esines ülevaatega riigikogu ja valitsuse tegevuse kohta rkl. A. Bachmann, keda täiendasid teised kohalviibivad riigikoguliikmed. Omavalitsuste reformi küsimust käsitles Rakvere linnapea H. Avikson. Eriolist huvi äratas konverentsil omavalit-

suste reformi küsimus, kus enamus rõhutas maavalitsuste likvideerimist senisel kujul. Esmakordselt valiti ühiselt Rahvusliku Keskerakonna Viru maakonnakomitee 36 liikmelisena järgmises koosseisus: Rakverest — kaupmees Põiklik, kol. Luiga, haridusjuht E. Rosenberg, linnapea Avikson, koolinõunik Linsi, õpet. Ederberg, Narvast — linnapea Luts, praost Jallajas, prov. Lust, õpet. Maasik, dr. Jakovlev, adv. Kuusk, õp. Käbin, Kapper, Tupits, õp. Matto ja maalt põllumees Blumfeld Väike-Maarjast, õpet. Pedisson Kadrinast, dr. Pihlak Haljalast, põllum. Lahi Palmsest, Damberg ja Püss Kundast, põllum. Lugenberg Sõmerust, põllum. Sikka Roelast, põllum. Nurk Tudust, õp. Vihtmann Sondast, põllum. A. Klaus Vaivarast, ins. Veltveebel Kukruselt, põllum. õigusteadlane Otto Toilast, õp. O. Klaus Püssist, põllumees Schellbach Jõhvi vallast, prov. Pertens ja Erm Jõhvist, põllum. Dunkel ja ajakirjanik Mustel Jõhvist.

Revisjonikomisjoni valiti vallasekretär Sein Sõmerult, ärimees-põllupidaja Rattasepp Narvast, dr. Kuldsepp Rakverest.

Konverentsist jäid osavõtjail parimad muljed. Kõikide ringkondade, maa ja linna ühistöö Rahvuslikus Keskerakonnas leidis jälle loova väljenduse ja kindluse sel konverentsil.

Helsingi riidekauplus

omanik M. KABAL,

Tallinn, V. Karja tän. 7. Tel. 444-01.

Siid-, villase, linase ja pesuriidekaubad.
Mööbliriided, põrandariided ja vaibad,
aknakardinad jne.

Suur valik, hinnad odavad.

RIIDEKAUPLUS

A. MILLER

V. Posti t. 7, Tallinnas,

soovitab suures valikus kodumaa vabrikute riidekaupasid.

G. BIRK'i

auru-värvimise ja keemilise (bensiiniga) puhastuse tööstus.

Asut. 1820. a.

Tallinn, Maakri tän. 23, tel. 309-18.

„ Raekoja pl. 13, tel. 429-28.

Värvimine, vanutamine, sheerimine, dekateerimine, apreterimine ja pleekimine. Ülikondade, kleitide, palitute, siidiriiete jne. keemiline puhastamine.

Pressimine Ameerika Hoffmann's Methodi masinal.

Töö korralik — hinnad mõõdukad.

Tööde vastuvõtmise kohad: Abja-Paluoja, Raplas, Paldiskis, Risti-Kosel, Riiseperes ja Tallinnas, Pikk tän. 33.

Vanem tööstus Eestis!

Omab „Grand Prix“ ja 7 kuld-auraha 1904—9. a.

*Nõudke alati igalt poolt
ainult*

*Ka*we

saadusi!

Taimevõid

KOKK JA SANA

on tõesti hääd

tarvitamiseks laual ja köögis!